

*Kamuoyu ve Dış Politika İlişkisi: Lübnan Krizi Sürecinde İsrail**

Abdullah Erboğa

1- Giriş

Kamuoyu, bugüne kadar üzerinde oldukça geniş bir biçimde tartışılan bir kavramdır. Kamuoyu ve dış politika ilişkisi üzerine yapılan araştırmalar özellikle 20. yüzyılın ikinci yarısından itibaren ortaya çıkmaya başlamıştır. Demokratik sistemlerin muhtevası ve işlevi bakımından temel yapı taşlarından biri olan kamuoyu, Soğuk Savaş döneminin sona ermesiyle birlikte güvenlik eksenli korku psikolojisinin bertaraf edilmesi ve küreselleşmenin getirdiği muazzam iletişim ağı olanakları sayesinde siyaset ve dış politika üzerinde oldukça etkin bir rol sergilemesi bakımından önem arz etmektedir. Dünyanın en önemli çatışma sorunlarından birine taraf olan ve kurulduğu günden itibaren dünya siyaset gündeminden hemen hemen hiç düşmeyen İsrail Devleti, bünyesinde barındırdığı kendine has unsurlar ve takip ettiği politik çizgisi sebebiyle özelde Ortadoğu genelde ise küresel siyasetinin dinamik bir parçası olarak görülmektedir. Yerleştiği coğrafya itibarıyla birçok sorunlu alanın açılmasına neden olan İsrail Devleti'nin bünyesindeki insan unsuru ve bunun İsrail siyasetine olan etkileri, irdelenmesi gereken mühim bir husustur.

Kamuoyu ve dış politika ilişkisi üzerine günümüze kadar yapılan çalışmalar ışığında kamuoyunun dış

politikada oldukça etkili olduğunu söylemek mümkündür. İsrail örneğine bakıldığında da yine kamuoyunun dış politika alanında tesiri bulunduğu açıkça görülmektedir. Bu makalede, kamuoyunun geçmişten günümüze ihtiva ettiği anlam ve değerler ele alınıp, kamuoyunun dış politikayla olan ilişkisi teorik çerçeve içerisinde incelenecektir. Bunun yanında, kamuoyunun yapısını etkileyen faktörler ve bunların dış politika oluşumundaki rolleri üzerinde durulacaktır. Ayrıca İsrail Devleti'nde kamuoyu yapısı ve kapsamı irdelenmeye ve İsrail'de kamuoyu ve dış politika ilişkisinin nasıl işlediğinin çerçevesi ortaya koyulmaya çalışılacaktır. Son olarak İsrail kamuoyunun 12 Temmuz 2006'da başlayan ve otuz dört gün süren Lübnan Krizi sürecinde ve sonrasında tutum ve davranışlarının nasıl bir şekle büründüğüne ve bu konu hakkındaki kamuoyu yoklamalarına yer verilmeye çalışılacaktır.

2. Kamuoyu ve Dış Politika

2.1 *Kamuoyu Kavramının Mahiyeti ve Gelişimi*

Kamuoyu kavramı tarihin değişik evrelerinde benzer sözcük ve manalarla karşımıza çıkmasına rağmen, günümüzde kullanılan *kamuoyu* kavramının siyasî, sosyal ve kültürel alanlar için ihtiva ettiği değerden oldukça farklılık arz etmektedir. Günümüzde kullanılan *kamuoyu* kavramı 18. yüzyıldan başlayarak Avrupa'da yaşanan siyasî ve sosyal yapının dönüşümlerinin tezahürüdür. Matbaanın ortaya çıkması, Rönesans ve Reform hareketleri, Amerikan bağımsızlık mücadelesi, Fransız İhtilâli, gazetenin gündelik hayatta yerini alması, felsefi canlanmalar ve bireyi merkeze alan bir siyasal sistem olarak demokrasinin yönetim biçimi olarak kabullenilmesi gibi faktörler modern anlamda kamuoyunun ortaya çıkışının temel dinamikleri arasında gösterilebilir.¹ Demokrasiyi tam idrak edebilmiş siyasal sistemlerde kendi özgün koşullarında ve rahatça kendisine ifade alanı bulabilen kamuoyu ile, demokrasinin

* Bu çalışma, 8-9 Şubat 2008 tarihinde düzenlenen Bilim ve Sanat Vakfı 19. Öğrenci Sempozyumu'nda tebliğ olarak sunulmuştur.

sadece araç olarak kullanıldığı veya kendi demokratik perspektifini yaratan otoriter ve totaliter sistemlerde oluşturulan kamuoyu arasındaki farkın dikkatlerden kaçırılmaması gerekmektedir.² *Kamuoyu* kavramını oluşturan “kamu” kelimesi, “Belirli bir durum veyahut soruna özgü olarak belirli bir zamanda oluşan gurup”; “oy” kelimesi ise “siyasal ya da toplumsal bir süreç içinde kişinin tercihini belirten bir eylem, düşünce veya kanaat” manalarını taşımaktadır.³ Günümüz dünyasında her platformda rahatça karşılaşılabileceğimiz bir kavram olan kamuoyunu kısaca, “belli bir zamanda, belli bir tartışmalı sorun karşısında, bu sorunla ilgilenen önemli sayıda insanın birleşmiş kanaatlerinin siyasî iktidarı belli bir oranda etkileyecek şekilde ifade edilmesi”⁴ olarak tanımlamak mümkündür.

Ortaya koydukları tanımlamalarla *kamuoyu* kavramının teşekkülünde önemli bir katkı sağlayan düşünürler genel olarak kamuoyunu siyasal iktidarlar karşısında bir direnç merkezi olarak konumlandırıyorlardı. Örneğin Rousseau, kamuoyunu tüm kanunların dayanak noktası olduğunu ve serbest ifadeyle birlikte despotizme karşı koyabilecek bir güç olarak betimlemekteydi.⁵ XIV. Louis’in Finans Bakanı Jacques Necker ise kamuoyunu bir mahkemeye benzeterek iktidar sahibi olmak isteyenlerin kamuoyunun rızasını kazanması gerektiğini vurguluyordu. Necker kamuoyunu şöyle tarif ediyordu: “İçtimai hayatta hâkim olan zihniyet, itibar ve methüsenaya karşı gösterilen rağbet, Fransa’da kalburüstü bütün şahısların huzuruna çıkmakla mükellef oldukları bir mahkemeyi ihdas etmiştir. Bu mahkemenin adı halk efkârıdır (kamuoyudur)! Yüksek bir tahta kurulmuş gibi duran mahkeme, kimisine taşlar, kimisine mükâfatlar dağıtıyor. Şöhretler yaratmak veya onları unutturmak onun elindedir!”⁶

Kamuoyu hakkında ilk ciddi çalışmalardan biri, William Mackinnon’un *On The Rise, Progress and Present State of Public Opinion in Great Britannia and Other Parts of the Wall* (1828) adlı eseridir.

Mackinnon, orta sınıfın siyasal gelişimdeki rolünü irdelemekte ve kamuoyunu soysal, kültürel ve kurumsal bağlamda ele almaktaydı.⁷ 20. yüzyılın başlarından itibaren kamuoyu hakkında ciddi akademik çalışmalar neşredilmeye başlanmıştı. Walter Lippmann 1922 yılında neşrettiği *Kamuoyu* adlı kitabında *kamuoyu* kavramını daha geniş bir değerlendirmeye tabi tutuyordu. “Lippmann’a göre kamuoyunun gelişimini etkileyen çevre, gerçekte her türlü ilişkisini kesmiş yapay bir çevredir. Lippmann buna sahte çevre (pseudo-environment) adını vermektedir. Lippmann bu sahte çevrenin belirleyicisi olarak haberlerin çıkış yerinde uygulanan sansürü, fiziksel ve toplumsal engelleri, anlatım yetersizliğini, dalgınlık, yeknesaklık, şiddet gibi psikolojik etkenleri görmektedir. Kendisi kamusal kanının var olmadığını, olsa olsa ‘hayalet kamu’dan (phantom public) söz etmenin olası olduğunu kabul etmektedir.”⁸ 1937 yılında kamuoyunu daha kapsamlı bir şekle büründüren Floyd. H. Allport, *kamuoyu* kavramının içeriğini geniş bir tanımlamayla izah etmekteydi:

- a. Kamuoyu kişi davranışdır.
- b. Kamuoyu ifadeye dayanır.
- c. Davranış birçok kişiler tarafından ortaya konur.
- d. Kamuoyu pek çoklarınca bilinen bir durum veya konu tarafından tahrik edilir.
- e. İlgili olduğu durum veya konu birçok kişi için önemlidir.
- f. Kamuoyu bir amacı onaylama ya da onaylamama ortak yönünde gelişir ve bir eylem ya da eyleme hazır olma durumunu temsil eder.
- g. Çoklukla, diğer kişilerin de aynı duruma benzer tepkiyi gösterdikleri düşüncesiyle yapılıır.
- h. İçerdikleri tavırlar ya da kanaatler ifade edilir veya hiç olmazsa kişiler bunları ifadeye hazırdırlar.

- i. Bu davranışları gösteren veya göstermeye hazır olan kişiler birbirleriyle yan yana fizik temas içinde bulunmayabilirler.
- j. Hem sürekli hem geçici nitelikte sözlü kapsam içerirler.
- k. Uzun zamanların yerleştiği uyumluluk davranışı değil (yasa ve geleneğin tersine) yeni bir şey elde etme, başarıya veya mevcuda karşı çıkma davranışıdır.
- l. Ortak amaçlara yönelen çabalar olduklarına göre, çoklukla, karşıt taraflarda kümeleşmiş kişiler arasında çatışma niteliğini taşır.
- m. Ortak davranışlar, amacın elde edilmesinde etkili olabilecek derecede kuvvetlidir ve çok sayıda kişilerce gösterilir.⁹

II. Dünya Savaşının sona erip Soğuk Savaşın başlaması ile birlikte, *kamuoyu* kavramı oluşan yeni şartlar çerçevesinde demokratik rejimlerin temel dinamiklerinden birisi olarak karşımıza çıkmaktadır. ABD'nin dünya siyasetindeki konumuna paralel olarak kamuoyunun hükümetler üzerindeki etkileri önem kazanmaktaydı. Bu bağlamda *kamuoyu* kavramı daha çok Amerikan akademik dünyasında tartışılabilen bir saha oldu ve gelişen teknoloji ve haber ağı sayesinde kısa bir sürede kapsamlı bir şekle büründü. Soğuk Savaşın nihayetlenmesi sonucu ideolojik hâkimiyetin kaybolması ve kitle iletişim araçlarında yaşanan muazzam yenilikler artık kamuoyunun, varlığına ve etkinliğine hiç şüphe bırakmayacak şekilde idrak edilmesini sağlayan süreçler olmuştu.

2.2 Kamuoyunun Oluşumu ve Konumu

Oluşumu itibarıyla değişik etkenleri bünyesinde barındıran kamuoyunu kimin yönlendirdiğine dair yöneltilen sorulara farklı bakış açıları ile yaklaşmak mümkündür. Yorumcular, araştırmacılar, gazeteciler, akademisyenler, medya, kanaat önderleri, sivil toplum kuruluşları, ideoloji, inançlar, sosyal çevre, baskı grupları veyahut da bizzat hükümet liderleri ve

başkanlar. Topluların kendilerine özgü yapıları dikkate alındığında yukarıda saydığımız unsurların her birinin farklı aşamalarda farklı etkilerinin olduğu aşikârdır. Kamuoyunun gündemini belirleyen dinamiklere etkisi bakımından dikkat çekici unsurlar olan bireylerin tutumları, partiler ve liderler, sivil toplum kuruluşları ve çıkar grupları, kanaat önderleri ve medya, daha önemli roller oynaması açısından önem arz etmektedir.

Kamuoyu, “Demokratik Barış” teorisi içerisinde önemli bir yer tutmaktadır. “Demokratik Barış” teorisine göre kamuoyu, demokrasilerde liderlerin ve yöneticilerin savaşa veya çatışmaya girişmesinin önlenmesi açısından güçlü bir direnç merkezidir.¹⁰ Bu minvalde “Demokratik Barış” teorisinin üç temel tespiti mevcuttur. İlk olarak demokrasilerde vatandaşlar savaşa karşı konumdadırlar. İkinci olarak demokrasilerde siyasetçiler siyasal konumlarını devam ettirebilmek için seçilmiş olmak gerektiğinin farkındadırlar. Ve son olarak ise bu farkındalık, siyasetçilerin kamuoyunun hilaf-ı rızasına savaşa girme riskini alamayacaklarını ve bu açıdan kamuoyunun kısıtlayıcı rolünü vurgulamaktadır.¹¹

Elbette ki karar alma mekanizmasının başında bulunan siyasal iktidarların, kamuoyunun genel görüşü ile ters düşmeyecek ve onların rahatça benimseyip kabul edebilecekleri veyahut onları ikna edebilecek politikalar üretmek sorumluluğu vardır. Ancak kamuoyunun müspet görüşleri yanında çeşitli politikalarda menfi tepkileri görülebilir ve iktidarın politikaları kamuoyu nezdinde itibar görmeyebilir. Buna rağmen, iktidarlar bu tip politikalarda tepkileri göz ardı ederek, seçtikleri politikalarını uygulamaya devam edebilmektedir.¹² Ancak ülkelerin siyasal yapısı da dış politikanın şekillenmesine yön veren unsurlara sahiptir. Nispî temsil ile idare edilen ülkelerde çokpartili sistem genellikle koalisyonlar doğurmaktadır. Hükümet içinde birden çok partinin bulunuşu hükümetlerin, halkın istek ve taleple-

rine ve halkın haletiruhiyelerine hitap edecek tercihleri kullanmasına sebep olmaktadır. Çoğulcu modelde ise genellikle tek parti hükümetleri güçlü bir parlamento çoğunluğu ve sağlam bir siyasal duruşa sahip olabilmektedirler. Ve bu durum kamuoyu tercihleri ve baskısı karşısında nispi temsile nazaran daha güçlü durabilmektedir. Dolayısıyla halkın her istediğini yerine getirmemektedirler.¹³ Günümüzde devletler kendi iç kamuoyları ile ilgiledikleri gibi çıkar avantajını maksimum düzeye çıkarmak istediği herhangi bir yabancı ülkenin kamuoyuyla da ilgilenmektedir. Ayrıca bir yabancı kamuoyunu bir başka ülke üzerinde olumlu veya olumsuz spekülasyon ve politikalarla kendi yanına çekmek için çaba sarf ettiği gözlemlenmektedir.¹⁴

2.3 Dış Politikada Kamuoyunun Konumu

Dış politikanın yapısı gereği sıradan bireyler için kavranması zor bir uzmanlık sahası olduğu hususunda öteden beri hâkim bir kanaat mevcuttur. İşte bu kanaat, devlet sistematığının sürekliliği açısından kamuoyunun dış politikada gerekli olan bilgi ve tecrübeden yoksun olması sebebiyle herhangi bir etki ve yönlendirmenin doğru olmayacağı görüşündedir. Dolayısıyla kendi özgün yapısı içerisinde tamamen elit bir karar alma mekanizması sistematığı benimsenmeye çalışılmaktadır.

“Dış politika yapımı alanında halkın büyük çoğunluğu, fiili veya önemli bir etki uygulamaktan uzak tutulmaktadır. Bunun başlıca sebebi de herhangi bir etkide bulunabilmek için onların ne olup bittiği, ne zaman olup bittiği hakkında yeterli bilgiye sahip olmamalarından kaynaklanmaktadır. Bunlar, dış politika veya devlet yönetme sanatının, devlet sisteminin başlangıcından beri geleneksel olarak yöneticilere ait bir imtiyaz olarak görülmesi, uzmanlık bilgisine sahip olunması gerektiği, bazı durumlarda çok kısa süre içinde karar alınması zorunluluğu ve seçmenlerin dış politika meseleleri hakkında sofsis-

tike bir tutum geliştirmek ve sürdürmek için yeterli bilgiye erişememesi”¹⁵ gibi sorunlardan kaynaklanmaktadır. Kamuoyunun dış politikada ihtiva ettiği anlam Soğuk Savaş’ın sonuna kadar Gabriel Almond ve Walter Lippman’ın betimlediği şekilde algılanagelmıştır.

Almond-Lippman Konsensüsü olarak bilinen bu kavramsal biçim şu üç maddede izah edilmektedir:

- Kamuoyu çok çabuk değişebilir. (Duygusaldır.) Dolayısıyla verimli ve etkili bir dış politika zemini için kifayetsizdir.
- Dış politikada kamuoyunun tutumu sağlam bir bünyeden yoksun ve tutarsızdır.
- Dış politika idaresi üzerinde kamuoyu çok sınırlı bir etkiye sahiptir.¹⁶

Realist görüşe göre “dış politikada halkın önemli bir nüfuza sahip olması, etkili bir diplomasi için elzem olan gizlilik, esneklik ve diğer hususiyetleri ciddi şekilde tehlikeye sokar”.¹⁷ Realist akımın savunucuları dış politika gibi her zaman için rasyonaliteden dem vurulan bir alanda kamuoyunun duygusal yapısının karar aşamasında zafiyetlere yol açacağı görüşündedir.¹⁸ Realist teori, uluslararası ilişkilerin anarşik yapısı gereği her ülkenin kendi güvenliğini ön planda tutacağı için devletlerarası işbirliğinin çok kısıtlı olacağı vurgusunu ön plana çıkarırken, liberaller ise devletlerarası işbirliğinin birbirleri ile olan münasebetleri ile daha uygun hale getireceğini öngörmektedir.¹⁹ Liberaller, dış politika yapımında demokratik prensipler dahilinde hareket edilmesini, demokratik ülkeleri totaliter olanlardan farklılaştıran bir unsur olarak kabul etmektedirler. Dolayısıyla kamuoyunun dış politika yapım sürecinde katkısını önemsemektedirler.²⁰

Karar alıcıların kamuoyuna nasıl baktıkları önemli bir soru olarak ortaya çıkmaktadır. Kamuoyu, karar alıcılar tarafından iyi bir dış politika için pek mühim olarak görülüyorsa, dış politika yapım sürecinde

ihmal edilebilir. Veyahut da karar alıcılar kamuoyunun herhangi bir dış politika seçeneğine muhalif olmaları hasebiyle önemli sıkıntıların yaşanabileceğini düşünüyorlarsa, kamuoyu faktörünü göz önünde bulundurmaları gerekecektir.²¹ Douglas Foyle, karar alıcıların kamuoyu hakkındaki inançlarını iki düzlemde incelemektedir.

- Normatif İnançlar: Kamuoyunun dış politika tercihlerini etkilemesinin arzu edilebilirliği hakkında bireysel yargı.
- Pratik İnançlar: Dış politikada başarıya ulaşmak için halk desteği gereksiniminin karar alıcılar tarafından değerlendirilmesi.

Böylece elitler içerisinde de kamuoyu hakkında farklı inançlara sahip kişiler bulunduğu, yekpare bir yapıdan söz etmenin zorluğuna işaret etmektedir.²² Örneğin ABD başkanlarından Eisenhower, dış politikada kamuoyu müdahalesinin sınırlı olmasını ve kendi inisiyatifini ile oluşturduğu politikaları desteklemeleri için halkın yönlendirilmesini savunurken, Eisenhower'ın Dışişleri Bakanı John Foster Dulles, geniş ölçekte geliştirilecek tüm dış politika seçeneklerinde mutlaka Amerikan kamuoyunun rızasının gözetilmesi gerekliliğini vurguluyordu.²³

2.4 Kamuoyunun Dış Politika Üzerindeki Etkisi

Ole R. Holsti, kamuoyunun II. Dünya Savaşından beri algılanageldiği gibi değişken, tutarsız ve etkisiz olduğu iddiasına ciddi bir biçimde eleştirerek, kamuoyunun doğasını, yapısını ve etkisini yeniden bir değerlendirmeye tabi tutar. Ona göre kamuoyu, duygusal hareket etmek bir yana dış politikada oldukça istikrarlı ve tutarlı bir görüşe sahiptir. İkinci olarak kamuoyu sanılanın aksine dış politika hakkındaki tutumları açısından dengeli ve rasyonel görüntüler çizmektedir. Ve nihayet, Vietnam örneğini de vererek aslında kamuoyunun dış politikada çok etkili bir rolü olduğunu savunmaktadır.²⁴

Kamuoyu ve dış politika üzerine çalışan akademisyenler özellikle Soğuk Savaş sonrası dönemde kamuoyunun rasyonel ve uzun vadeli stratejik düşün-

me zihniyetine sahip olmaktan uzak olduğu önermesini getiren öncülerinin tam tersi görüşler ortaya koyup, aslında kamuoyu ile dış politika arasında kuvvetli bir bağın bulunduğunu ayrıca kamuoyunun pekâlâ dış politikada etkileyici bir potansiyelinin bulunduğunu ifade etmektedirler.²⁵ Ancak genel olarak liderler ulusal güvenlik ve dış politika gibi konularda karar alırken halkın herhangi bir yönlendirmesinden kaçınırlar.²⁶

Kamuoyunun dış politikada etkin olabilmesi için zaruri olan hususlardan birisi de siyasal sistemin yapısı ve buna bağlı olarak kurumların merkezleşme yoğunluğudur. Güçlü bir bürokratik yapı sayesinde merkezîyetçi sistemlerde kamuoyunun etkileri sınırlı olurken, daha ademimerkezîyetçi ve bürokrasi dışı yapılanmaların etkilerine açık bir sistemde kamuoyu daha aktif ve etkili olabilmektedir.²⁷ Kamuoyunun dış politika alanında tutarlı olabilmesinin koşulları da yine kendi ülkesinin küresel siyasetteki rolü ve konumuna, siyasal sistemin yapısına ve medyanın sahip olduğu potansiyele göre değişiklik göstermektedir.²⁸ Kamuoyunun dış politika açısından diğer önemli bir etkisi de uluslararası müzakerelerde göstermiş olduğu kısıtlayıcı ve engelleyici rolüdür. Müzakere edilen konuda halkın tercihleri ile karar alıcılarının tercihleri arasında bir uyum yoksa kamuoyu, müzakereleri veya uluslararası anlaşmaların onayı gibi konuları engelleyebilecek bir tavır takınabilir.²⁹

Kamuoyunu dış politikada yönlendiren diğer bir faktör ise güvendir. Kendi devletlerinin diğer devletlere duyduğu güven derecesi kamuoyunun dış politikada benimsediği kalıplardan birisidir. Uluslararası güven olarak adlandırılan bu hissiyat, insanların diğer devletlere duyduğu güven nispetinde kendi devletlerinin izlemesi gerektiği tutumu da doğrudan etkilemektedir. Ayrıca güven unsurunun oluşumunda etkili olan medyanın dış politikadaki etki alanlarından birisi de yabancı ülke ve toplumlar hakkında olumlu veya olumsuz oluşturduğu imajlardır.³⁰

2.5 Güç Kullanımı ve Kamuoyu

Karar alıcıların, dış politika geliştirme sürecinde tüm dengeleri gözetmek zorunda oldukları aşikârdır. İster savaş veya kriz dönemlerinde olsun ister sulh zamanlarında olsun bir dış politikanın uluslararası alandaki hassasiyetleri göz önünde bulunduracağı gibi, iç politikada da bunun kabul edilebilirliğini sağlayacak adımların atılması gerekecektir. Zira genelde kendi iç kamuoyunun, özelde bazı liderlerin yaptığı gibi dünya kamuoyunun ikna edilmeye çalışılması, geliştirilen dış politikanın en etkili bir biçimde eyleme geçirilmesine olanak sağlar. Yetersiz bir iç politik destekle verimli dış politikaların eyleme geçirilmesi ise pek olanaklı değildir.³¹ Son dönemlerde kamuoyu özellikle güç kullanımına karşı ciddi bir engelleyici unsur olarak karşımıza çıkmaktadır. Nihai karar alıcıların olası bir müdahalenin muhtemel sonuçlarının pozitif yansımalarından herhangi bir şüphe veya özgüven eksikliğine düşebilmesi ihtimalinden dolayı, duyarlı halkın böyle bir dış politikadan karar alıcıyı engelleyebileceği yönünde görüşler mevcuttur.³² Tabii burada askerî müdahalenin kapsamı ve yoğunluğuyla halkın konuya olan eğilimi arasındaki ilişki karar alıcının politika geliştirirken daha ihtiyatlı davranmasına yol açmaktadır. Eğer kamuoyu nezdinde çokça zikredilmeyen veyahut kamuoyunun dikkatini celbetmeyecek müdahaleler söz konusu ise halkın buna karşı pek duyarlı olmadığı görülmektedir. Tabii kamuoyu, konunun medyadaki veya siyasî arenadaki tansiyonuna göre de kendisini yeniden konuşturmaktadır. Tehlike düzeyi düşük olan müdahalelerde ise karar alıcılarının müdahale sonuçları hakkında güvensizlikleri mevcut olmasına rağmen halk duyarısızca davranıyorsa karar alıcılar genelde güç kullanımını uygun bulurlar.³³ Demokratik ülkelerdeki siyasetçilerin kamuoyuna karşı duyarlılıklarında yaşanabilecek herhangi bir gelişme, büyük bir ihtimalle bir sonraki seçim hesaplarının tezahürü

olarak ortaya çıkacaktır. Genelde alınan savaş kararlarının, yöneticilerin iktidar süresinin ilk dönemlerinde gerçekleşmeleri bu bakımdan manidardır.³⁴

3. İsrail Kamuoyunun Yapısı

İsrail nüfusunun son açıklanan verilere göre 7.150.000 civarında bir rakama ulaştığı görülmektedir. Nüfusun %76'sını Yahudiler, %20'sini Araplar ve %4'ünü de diğerleri (İsrail İçişleri Bakanlığı tarafından Yahudiliği henüz tanınmayan Rus göçmenler) oluşturmaktadır.*³⁵ Bu oran dünya Yahudi nüfusunun yaklaşık %40,6'sına denk düşmektedir.³⁶ İsrail nüfusu farklı etnik gruplardan gelen Yahudiler ve dinî açıdan farklılaşan Arap azınlıklardan müteşekkildir. Yahudiler içerisinde Aşkenaz ve Sefarad olmak üzere iki ana etnik kol karşımıza çıkarken, Araplar içerisinde Müslümanlar, Hıristiyanlar ve Dürziler mevcuttur. 19. yüzyılın son çeyreğinden itibaren Yahudi nüfusun Filistin topraklarına yönelik göçlerinin artarak devam etmesiyle birlikte, gereken tüm koşulların sağlanması ve Yahudi mevcudiyetinin korunmasına yönelik sosyal, siyasal, ekonomik ve militarist kurumsallaşmaların altyapısı 20. yüzyılın başlarında oluşturulmaya başlanmıştı. İsrail Devleti, 1948'de bağımsızlığını ilan ettikten sonra devlet içinde birliğin sağlanması ve farklı güç merkezlerinin oluşmaması için zarurî bir hale gelen merkezileşmenin sağlanmasına yönelik büyük çabalar sarfetti. 1950'li ve 1960'lı yıllar elitler tarafından gerçekleştirilen bu merkezileşme politikalarının sürdürülmesiyle geçti. Ancak Yom Kippur Sava-

* Yahudi nüfusun %8'i Haredim (aşırı dinci), %9'u dinci, %39'u gelenekçi ve %44'ü seküler kesimden müteşekkildir. %39'lık Arap nüfusun yapısına bakıldığında ise, %12'si Müslümanlar, %3,5'i Hıristiyanlar, %1,5'i Dürziler ve %0,5'i de diğerlerinden meydana gelmektedir. Detaylı bilgi için bkz. <http://www.jewishvirtuallibrary.org/jsource/anti-semitism/relisrael06.html> (05.09.2007)

şı (1973)'nın halk nezdinde yarattığı tedirginlik, farklı teşekküllerin ortaya çıkmasına yol açan ilk gelişme olarak algılanmaktadır. Zira bu süreçten sonra sivil inisiyatifin çeşitli kuruluşlar vasıtasıyla sosyal ve siyasal alanda daha fazla rol aldığına rastlamaktayız.³⁷

3.1 Etnik Farklılıklar

Pozitivizmin etkisinde kalan Aşkenaz Yahudileri, İsrail Devleti'nin kuruluşunda etkin olan ve uzunca bir müddet tek başlarına devleti yönetme imkânını elinde bulunduran seküler kesimin çoğunluğunu oluşturmaktadır.³⁸ Ekonomik ve kültürel bakımdan diğer Yahudilere nazaran daha iyi konumda olan Aşkenaziler, Merkezî ve Batı Avrupa'dan gelen- özellikle Almanya ve Avusturya kökenli- Yahudi akademisyen, doktor, hukukçu, müzisyen ve sanatçıların da önemli bir bölümünü oluşturmaktadır ki, bu kesim İsrail'in devletleşme ve kurumsallaşma sürecinde çok önemli katkılar yapmıştır.³⁹ Dinî sadakat açısından daha muhafazakâr olan ve gelenekle bağlarını koparmayan Sefaradlar ise, İsrail'in kuruluş yıllarında ekonomik açıdan Aşkenazilere göre daha düşük seviyedediler. Çoğu Sefarad Yahudisi geçimini işçi olarak veya zanaatkârlıkla uğraşarak sürdürmekteydi.⁴⁰ Günümüzde ise Sefarad Yahudilerinin birçok bakımdan kendilerini toplum içerisinde geliştirdikleri görülmektedir. Yeni nesillerle birlikte ekonomik olarak eskiye oranla daha iyi bir konuma gelen Sefaradlar, sosyal ve siyasal kurumsallaşma zemininde de kayda değer gelişmeler göstermektedirler. Aslında Aşkenaziler ve Sefaradlar birbirlerinden pek hazzetmemektedirler ve bu durum sosyal ve siyasal hayatın tüm dilimlerinde kendisini göstermektedir. İsrail Devleti'nin kuruluş yıllarına müteakip imtiyaz sahibi Aşkenazların, eğitim ve gelir açısından daha zayıf durumda olan Sefaradlara yönelik ayrımcılıkları iki kesim arasındaki temel tartışmaların başında gelmekteydi. Aslında birbirleri haklarındaki bu algılamalar uzun bir süreç içerisinde oluşmuş şartların tezahürüdür ve ol-

dukça net tutumlar içerir. Örneğin dindar Aşkenaz Yahudiler, Sefaradların hazırladıkları yemeklerden veya kestikleri hayvanların etinden yemezler. Sefaradlar ise Aşkenazilerle evlenmeyi ve onlarla bir arada bulunmayı reddetmektedirler.⁴¹ Ayrıca her birinin kendilerine ait ayrı sinagogları vardır.

Ülke nüfusunun %20'lik kesimini oluşturan Arap azınlık ise sınırlı imkânlarıyla yaşamlarını sürdürmeye çalışmaktadır. Arap azınlık toplumdaki konumları itibariyle demokratik bir ülkede olmaması gereken uygulamalarla karşılaşmaktadır. Bu durum İsrail demokrasisinin de tartışmalı bir konuma sürüklenmesine neden olmaktadır. Bu minvalde Smooha, İsrail demokrasisi için farklı bir tasvirde bulunmaktadır. Smooha, hiçbir ayrıma tahammül göstermeksizin tüm vatandaşlarına eşitlik prensibiyle yaklaşan ve sosyal ve siyasal kurumlarını buna göre düzenleyen liberal demokrasiden ziyade, ortak kanbağı, dil ve kültürü paylaşan bir etnik grubun oluşturduğu bağımsız devletin, tüm kurum ve kuruluşlarını bu etnisitenin çıkar ve faydasına göre düzenleyip mevcut farklı unsurları dışlayıcı ve kendi varlığına bir tehdit olarak gören ve bu unsurlar ile arasında kesin bir ayrımın oluşmasını betimleyen *Etnik Demokrasi*'nin, İsrail demokrasisini izaha kavuşturmakta daha faydalı olacağını düşünmektedir.⁴² Oren Yiftachel ise İsrail siyasî yapısını *etnokrasî* kavramıyla açıklamanın daha uygun düşeceğini kanısındadır. Siyasal, kültürel, ekonomik ve coğrafi imkânları kahir ekseriyetle hâkim bir etnisitenin hizmetine sunan, azınlıkların ve diğer farklı unsurların haklarının korunmadığı, demokratik bir değer olan eşit vatandaşlık ilkesinin göz ardı edildiği ve etnik milliyetçiliğin merkeze alındığı bir yapı olarak açıklamaktadır etnokrasîyi.⁴³ Bu bağlamda, İsrail'in Arap vatandaşlarını dışlayıcı tavrını bir örnekle açıklamak kâfi olacaktır. Lübnan Krizi sürecinde hayatını kaybeden asker ve sivillerin ailelerine Yahudi lobileri tarafından yapılan 300 milyon dolarlık yardımın ölen 23 Yahudi sivilin ve 116 askerin aile-

sine verilir, hayatını kaybeden 18 İsraili Arapın ise görmezden gelinerek ailelerine hiçbir yardımda bulunulmaması bu ayrımcılığın göstergelerinden sadece bir tanesidir.⁴⁴

3.2 Dinsel Tutumlarına Göre Yahudiler ve Siyasal Bölünme

Aşkenaz kökenlilerin çoğunluğunu oluşturduğu sekülerlerin eğitim düzeyleri oldukça yüksektir; ekonomik açıdan daha sağlam bir altyapıya ve kültürel bağlamda hâkim bir konuma sahiptirler. İsrail siyaset dünyasında, Arap azınlığın durumunun iyileştirilmesini ve barış içinde bir arada yaşanması gerektiğini, İsrail'in Filistinlilerle ve diğer Arap komşularıyla barış girişimlerinde bulunmasını ve dış politikada daha yumuşak tavırlar sergilenmesini her zaman için vurgulayan, seküler kesimin tabanını oluşturduğu sol partilerdir. Seküler kesim İsrail'in sosyal ve siyasal alanında dinin konumu üzerine birkaç konuda aşırı dincilerle problemler yaşamaktadır.⁴⁵ Gelenekçiler, tarihsel dinî geleneklere saygı duyulmasına, geleneğin öğretilmesine ve korunmasına büyük önem vermektedir. Yahudi kültürünün bu tarihsel dinî gelenekler çerçevesinde oluştuğu, seküler kesimin tutum ve davranışlarının bu hassasiyetlere zarar verdiği, dolayısıyla Yahudileri ve İsrail Devleti'ni tehdit ettiği görüşünde birleşirler. Yahudi kimliğinin korunması için Yahudi öğretilerinin ve değerlerinin yaşatılmasına ve yeni nesillere aktarılmasına özen göstermektedirler.⁴⁶ Dinci Yahudiler ise Siyonizmin siyasî boyutlarıyla ilgilendikleri kadar dinî bir boyutla da yaklaşmayı tercih etmektedirler. İsrail Devleti'nin vaat edilmiş topraklar (Eretz Israel) inancı ışığında hareket edilmesi ve Yahudiler bu toprakların yegâne hâkimi olduklarından herhangi bir barış için asla bu topraklardan taviz verilmemesi kanaatini taşımaktadırlar. Bununla birlikte dış politikada şahin bir tavır içerisinde olunmasını İsrail Devleti'nin bekası için kaçınılmaz görmektedirler. Aşırı Dinciler ise dinî sadakat açısından Ya-

hudiler içerisinde en aşırı ucu temsil etmektedirler. Yahudi dinî kuralları olan Halaka'ya harfiyen uymaya gayret gösteren Aşırı Dinciler, küçük bir yüzdeye sahip olmalarına rağmen toplum içerisinde istedikleri her şeyi bir şekilde empoze edebilmektedirler. Bunun sebebi ise İşçi ve Likud partilerinin politik çıkmazlardan kurtulmak amacıyla bu kesimin ekonomik, sosyal ve hukukî alandaki isteklerini büyük ölçüde yerine getirmelerinden kaynaklanmaktadır.⁴⁷ Aşırı Dinciler arasında da yekpare bir yapıya rastlamak mümkün değildir. Kendi içlerinde çeşitli gruplar barındırmaktadırlar.⁴⁸

İsrail kamuoyunun değer öncelikleri hiç şüphesiz toplumun, devletin ve siyasî hayatın şekillenmesine yönelik görüşlerini biçimlendirmektedir. Örneğin 1990 yılında, üke kamuoyunun en öncelikli değeri %39 ile İsrail Devleti'nde *Yahudi Çoğunluğu*'nun korunması olarak gösterilirken, ikinci sırayı %35 ile *Barış*, üçüncü sırayı %14 ile *Büyük İsrail* ve son olarak %12 ile *Demokrasi* almaktadır.⁴⁹ *Yahudi Çoğunluk*, İsrail siyasî yelpazesinin hem sağ hem de sol cenahının ortak hassasiyeti olarak karşımıza çıkarken, *Büyük İsrail* genelde sağ ve din eksenli partiler tarafından desteklenmekte, buna mukabil *Barış* ve *Demokrasiye* desteğin en fazla geldiği taraf ise sol kesim olmaktadır.⁵⁰

4. İsrail Kamuoyu ve Dış Politikası

"Yaşadıklarım bana şunu öğretti: Müzakere ederken, aslında iki tarafla müzakere ediyorsunuz. Biri düşman, diğeri kendi halkınız. Bazen kendi halkınızı ikna etmek daha zor oluyor. Çünkü toprak veriyorsunuz, taviz veriyorsunuz ve insanlar bundan hoşlanmıyor."⁵¹ (Şimon Peres)

Dış politika karar alma süreci, her ülkenin kendi özgün koşulları çerçevesinde oluşturulmaktadır. Kurulduğu coğrafya ve yüzleştiği dinamikler açısından İsrail Devleti, tüm dış politika seçeneklerinin güvenlik ve savunma eksenine oturmasını elzem görmek-

tedir. Siyasal sistemde ise bunun yansımalarını İsrail Savunma Gücü'nün sosyal ve siyasal hayat üzerindeki mühim etkileriyle görmekteyiz. İsrail Savunma Gücü sağlam kurumsal yapısı ve sahip olduğu stratejik planlama düzeyindeki alternatifsizliği ile özellikle dış politika karar alma sürecinin en başından itibaren tüm süreçte İsrail siyasî hayatını yönlendirmekte ve neredeyse siyasilere hareket alanı bırakmamaktadır.⁵² Karar alma mekanizması açısından dış politikanın bu kadar askerî eksenler çerçevesinde olmasının temel sebeplerinden bir tanesi de İsrail siyasî yapısının getirdiği çözümsüzlüklere dir. Bugüne kadarki iktidarların tümünün koalisyon hükümetlerinden oluşması, koalisyon hükümetlerinin kapsamlı ve stratejik bir dış politika izlemekten yoksun olmaları ve sivil bürokraside dış politikanın gereksimi olan stratejik planlamayı yapabilecek sahlahiyete sahip personelin bulunmayışı gibi faktörler İsrail Savunma Gücü'nün pozisyonunun güçlenmesinde mühim bir rol oynamıştır.⁵³

Herhangi bir ülkede kamuoyunun dış politikaya atfettiği önem derecesi o ülke karar alıcılarının politika yapımında kamuoyunu ne denli hesaba katıp katmayacaklarının işaretlerini vermektedir. İsrail kamuoyu ise nevi şahsına münhasır yapısı gereği sosyal, kültürel, ekonomik, dış politika ve diğer birçok konuda karar alıcıları ve siyasî karar mekanizmasını doğrudan veya dolaylı yoldan etkileyebilmektedir. İsrail'in içinde bulunduğu coğrafyanın doğal bir yansıması olan güvenlik sorunu ve dış etkiler gibi konular günlük yaşamı doğrudan etkileyebilmekte ve oldukça duyarlı olan kamuoyunun karar alıcılar için sürekli göz önünde bulundurulması ve dikkate alınması gereken bir husus olarak ortaya çıkmasına sebep olmaktadır.

Yahudi zihni yapısını oluşturan güvensizlik idraki, İsrail dış politikasında da kendisini aşırı şüphecilğe ve dolayısıyla sürekli tehdit algılamasına itmektedir. İsraili Yahudilerin tehdit algılamasında Müslüman devletlerle çevrili bölgede kendisini sürekli güvensiz

hissetmesi, İsrail vatandaşı olan Araplara duyulan aşırı güvensizlik ve son olarak anti-semitizm ve kültürel tehlikelere karşı Diasporadaki Yahudilerin varlıklarının korunması gibi konular önem arz etmektedir.⁵⁴ Bu sebeplerden dolayı İsrail kamuoyu ve basını dış ülke kamuoylarında İsrail hakkında oluşan kanaatler karşısında doğal olarak hassastır. Bu durumun doğal bir yansıması olarak, dış ülkelerdeki herhangi bir İsrail muhalefetini anti-semitist olarak nitelendirme yolu seçilmekle birlikte, ilginçtir ki pek değer atfedilmemeye çalışılmaktadır.⁵⁵

İsrail kamuoyu ve dış politika ilişkisi üzerine yapılan analizler irdelendiğinde, kamuoyunun genelde rasyonel ve tutarlı olduğu gözlemlenmektedir. İsrail kamuoyunun dış politika üzerindeki etkisi ise oldukça yüksektir. Bu etkinin izlerine ise İsrail siyasî yaşamının hemen hemen her döneminde rastlanabilir. 1993'te imzalanan anlaşmayı kabullenemeyen bir aşırı dinci İsrailinin el-Halil Camiinde 29 kişiyi öldürmesi örneği bunlardan bir tanesidir. Ancak etkisi daha çarpıcı olması bakımından önem arz eden olay, 1995'te Rabin ve Arafat tarafından imzalanan anlaşmayı kutsal Yahudi topraklarına ihanet olarak değerlendiren ve Rabin'i Filistinlilere yeni tavizler vermesini engellemek için öldürdüğünü söyleyen, dinî bir üniversite olan Bar Ilan öğrencisi 27 yaşındaki Yigal Amir örneğidir. İsrail kamuoyu, maddî ve manevî maliyeti yüksek başarısızlıklara ve kayıplara asla tahammül göstermemektedir. Yaşanabilecek en ufak menfi sonuç medya ve kamuoyu tarafından oldukça sert bir şekilde eleştirilmektedir. İsrail kamuoyunun siyasî olaylara ve özellikle hayatî derecede önem atfettikleri dış politikaya gösterdiği ilgi ve alaka, içinde bulunduğu özel şartların bir gereği olarak hayli yüksek seviyelerdedir. 1973 yılında yapılan Yom Kippur Savaşında sergilenen başarısızlıktan ötürü Golda Meir hükümetine yönelik protesto gösterileri düzenlenmesi ve bu protestoların dozunun yükselmesi sonucunda Başbakan Golda Meir'in istifa etmek zorunda kalması bu dikkatin

göstergelerinden bir tanesidir. Ayrıca Sabra ve Şatilla katliamları sonrası 400.000 İsrailinin savaşa karşı “Şimdi Barış” gösterilerinde bulunması⁵⁶ ve bunun Hükümetin Lübnan politikalarını direkt etkilemesi bir başka dikkat çekici unsurdur.

Kamuoyu anketlerinin de gösterdiği gibi İsrail kamuoyunun kanaatleri ile İsrail’in dış politika tercihleri arasında mühim paralellikler bulunmaktadır. Örneğin 1979 yılında İsrail’in Mısır’la yaptığı antlaşmayı kamuoyunun %85’i desteklerken, 2000 yılında İsrail’in Lübnan’dan tek taraflı çekilmesini kamuoyunun %74’ü onaylamaktaydı.⁵⁷ Ayrıca I. İntifada’nın başlamasının hemen ardından yapılan bir araştırma, kamuoyunun %72,7’sinin İsrail’in Arap ülkeleriyle savaşmayı önlemek için barış görüşmelerini başlatması gerektiğini ve %63,2’sinin büyük güçlerle birlikte uluslararası barış konferansının oluşturulmasını desteklediğini ortaya koymaktaydı.⁵⁸ Oslo Süreci olarak adlandırılan yıllar arasında (1992–2001) sürdürülen müzakerelerin İsrail toplumunun ana gündem maddesi olduğu bir dönemde İsrail dış politikasının sergileyeceği tutumların şekillenmesinde kritik rol oynayacak olan seçimlere halkın çok yüksek bir oranda katılımı toplumun dış politikaya olan bakış açısını ve dikkatini yansıtmaktadır.⁵⁹

İsrail’deki Arap azınlık da kendi imkânlarının ve çizilen sınırlar dahilinde hükümetler üzerinde etkili olmaya çalışmaktadır. Örneğin on iki İsraili Arap vatandaşın, Filistin ayaklanmasına destek verilmesi için düzenlenen gösterilerin bastırılması esnasında polisler tarafından öldürülmelerinin ardından, İsrail vatandaşı Araplar 2001 yılındaki seçim sistemine göre başbakanın belirlenmesi için yapılacak seçimin boykot edilmesi yönünde karar alarak bir şekilde etkin olmaya çalışmaktadırlar.⁶⁰ Bunun bir sonucu olarak, Yahudilerin %74’ü II. İntifada esnasında çeşitli protestolarla Filistinlilere destek vermeyi amaçlayan İsraili Arapların, vatana ihanet ettikleri düşünülmektedir.

Sharon hükümetinin planladığı, Gazze ve Batı Şeria’da çekilme planının uygulanmaya konması safhasında yaşananlar da İsrail kamuoyunun tetkikinde ışık tutucudur. Yahudi yerleşimciler vaat edilmiş topraklardan feragat olarak değerlendirdikleri bu girişimin engellenmesi için uzun uğraşlar verdi. Bu tek taraflı geri çekilme planı İsrail siyasetinde ve hükümet içinde de derin ayrılıklara neden oldu.⁶¹ Tahliye işlemleri sırasında özellikle radikal yerleşimcilerin okullara ve sinagoglara sığınarak polis ve askerlere karşı direniş göstermeleri, kendilerini yakma teşebbüsünde bulunmaları ve zorla tahliye edilenlerin gözyaşları içerisindeki görüntüleri dünya medyası gündemini meşgul etmişti.

5. Lübnan Krizi Sürecinde İsrail Kamuoyu

5.1 Kriz Sürecine Kısa Bir Bakış

Krizin başlamasına zemin hazırlayan olay, 12 Temmuz 2006’da Hizbullah militanlarının İsrail’in kuzey sınırından sızarak iki İsrail askerini kaçırmaları ve çıkan çatışmada da sekizini öldürmesi üzerine başladı. İsrail Başbakanı Ehud Olmert, bu olayı savaş eylemi olarak nitelendirdi ve Lübnan hükümetini de bundan sorumlu tuttu.⁶² Hizbullah, İsrail hapishanelerinde tutuklu bulunan mahkûmların serbest bırakılması halinde kaçırdığı iki İsrail askerini serbest bırakacağını açıkladı. Ancak İsrail bu isteği reddetti ve askerlerin derhal salıverilmesini istedi. Hizbullah’ın bu talebi yerine getirmemesinin ardından İsrail, operasyonların devamı yönünde karar aldı. Krizin beşinci gününde Knesset’te bir konuşma yapan Olmert, operasyonların durdurulması için Ehud Goldwasser ve Eldad Regev adlı kaçırılan iki askerini serbest bırakılmasını, tam bir ateşkes olmasını, Lübnan ordusunun tüm Güney Lübnan’a konuşlandırılmasını, bölgeden Hizbullah’ın kovulmasını ve BM’nin 1558 sayılı kararının yerine getirilmesini ön şart olarak ortaya koyuyordu.⁶³ Otuz dört gün süren kriz, 11 Ağustos 2006’da BM Güvenlik Konseyinde

çatışmaların sona erdirilmesi ve bölgeye barış gücü gönderilmesine ilişkin 1701 sayılı kararın oybirliğiyle alınması, 12 Ağustosta Lübnan ve Hizbullah'ın, 13 Ağustosta da İsrail'in ateşkesi kabul etmesi ve 14 Ağustosta da (kararın) uygulanmaya başlanmasıyla nihayete erdi. Kararın Cuma akşamı alınıp Pazartesi uygulanmaya konmasındaki sebep ise İsraililerin Şabat tatilini gerekçe göstermesi idi.⁶⁴

Bu kriz süresince meydana gelen maddî ve manevî yıkımlar ise oldukça trajikti. Binlerce masum insanın ölmesine sebep olmasının yanında bir o kadarının ağır yaralanmasına yol açması, milyar dolarlık maddî hasarlar ve sivillerin yaşam alanlarında yarattığı fizikî tahribat bu trajedinin görünen boyutlarını sergilemekteydi. Kriz süresince İsrail tarafında 18'i Müslüman ve Hıristiyan Arap olmak üzere 41 sivil ve 116 asker, Lübnan tarafında ise 1088 sivil ve 93 asker hayatını kaybetti.⁶⁵ Savaşın maddî boyutları ise her iki taraf için yıkımın bir başka göstergesiydi. Savaşın Lübnan'a olan maliyeti yaklaşık 2,5 milyar doları bulurken, İsrail tarafında ise bu rakam 1,1 milyar dolar olarak ifade edilmekteydi.⁶⁶ Kriz sürecinden kimin daha güçlü çıktığını söylemek, kesin bir ifade ile kazanan taraftan bahsetmek pek mümkün görünmemektedir. Ancak kaçırılan iki İsrail askerinin kurtarılamaması, çok sayıda sivil ve askerî kayıp verilmesi, kesin bir netice alınmadan ateşkesin kabul edilmesi, çatışmanın bu kadar uzun sürmesine rağmen Hizbullah'a ciddi bir darbe indirilememesi, hükümetin ve kabine üyelerinin askerî donanımdan uzak olması gibi konular İsrail'de en çok dile getirilen hususlardan bazılarıydı. Buna mukabil Hizbullah cephesi ise bu krizden tam bir zaferle ayrıldığını vurgulamaktaydı. Yenilmez İsrail ordusunun dize getirildiği ve ateşkese muhtaç bırakıldığı yönünde kanaatler hâkimdi. Yine de kriz sonucunda askerî kaybın yüksek oluşu ve Lübnan'da çok büyük bir ekonomik ve insanî kayba yol açması Hizbullah'ın hanesine olumsuzluk getiren unsurlar

olarak karşımıza çıkmaktadır.⁶⁷ Ateşkesin kabul edilmesinden itibaren ise ciddi bir hüsrana yaşandığına dair İsrail'de oluşan hava ve bunun akabinde meydana gelen tartışma ve eleştiriler özellikle Başbakan Ehud Olmert, Savunma Bakanı Amir Peretz ve Genelkurmay Başkanı Dan Halutz üzerinde yoğunlaşmaktaydı. Kriz sürecinde yaşanan zafiyetleri soruşturmak için komisyonlar kurulması yönünde karar alındı. Ehud Olmert ve Dan Halutz'u Lübnan Savaşıyla ilgili olarak eleştirip istifalarını isteyen tümgeneral Yiftah Ron Tal, 5 Ekim 2006 tarihinde görevinden azledildi.⁶⁸ Kriz sürecinde başarısız performansı ve hisse senetleriyle yaptığı oynamalar sonucu kamuoyu nezdinde yoğun bir eleştiriye maruz kalan Dan Halutz, Winograd Komisyonunun ön raporunu açıklanmasına bir ay kala Ocak 2007'de istifa etti.⁶⁹ İsrail kamuoyunda oldukça ağır eleştirilere tabi tutulan İşçi Partisi lideri ve Savunma Bakanı Amir Peretz ise hem parti liderliğini hem de bakanlık koltuğunu eski başbakanlardan Ehud Barak'a kaptırdı. 30 Ocak 2008'de açıklanan Winograd Komisyonu Nihai Raporu, alınan kararın doğruluğuna dikkat çekerken sürecin başarısızlıklarla dolu bir yönetimle idare edildiğini belirtmekteydi.⁷⁰ Başbakan Olmert ise yapılan tüm istifa çağrılarına rağmen hâlihazırda görevini sürdürmekte ısrarlı görülmektedir.

5.2 İsrail Kamuoyunda Krizin Yansımaları

Taraflar arasında ateşkesin sağlanmasından sonra, ortaya çıkan yeni durum Hizbullah karşısında net bir sonuç sağlayamayan bir İsrail resmetmekteydi. Kuzey sınırında adı konmamış bir belirsizliğin yarattığı güvensizlik hissiyatı hiç şüphesiz İsrail kamuoyunun tepkisinin ana nedenlerindedir. İsrail kamuoyu, Hizbullah'ın iki İsrail askerini kaçırması ve akabinde gerçekleşen İsrail saldırıları sırasında, var olan tehdidin bertaraf edilmesi gerektiğini ve bu yönde yapılması gereken her şeyin meşru sayılacağı kanaatini taşımaktaydı. 31 Temmuz-1 Ağustos

2006 tarihi itibarıyla İsrail kamuoyunun %91'i hava kuvvetlerinin Lübnan'da altyapı yıkımlarına ve sivillerin ölmesine sebep olmasına rağmen haklı olduğunu belirtirken, bu oran Meretz Partisi seçmeninde %53'lere düşmekte ve Meretz seçmeninin %47'si bu saldırıları haksız bulmaktaydı.⁷¹

Tablo 5.1: Hizbullah'a karşı yürütülen saldırıları haklı buluyor musunuz? (%)

	Yediot Ahronot ⁷² 18.07.06	Maariv ⁷³ 21.07.06	Peace Index ⁷⁴ 31.07-01.08 (Arap Azınlık)	Peace Index 31Tem-1Ağu 2006	Yediot Ahronot ⁷⁵ 10.08.06	Dahaf ⁷⁶ 01.03.07
Evet	86	95	93	17	90	56
Hayır	14	4	5	68	10	44
Fikrim Yok	15

Kaynak: www.imra.org.il, www.ynetnews.com, www.tau.ac.il sitelerinden derlenmiştir (12.09.2007). Detaylı bilgi için dipnotlara bkz.

İsraili Arapların %7'si İsrail operasyonlarını sürmesini desteklerken, %71'i derhal ateşkesin sağlanması gerektiğini ve %22'si fikri olmadığını belirtiyordu. Ayrıca İsraili Arapların %79'u hava saldırılarını haksız bulurken, %6'sı haklı bulmakta ve %15'i fikri olmadığını belirtmekteydi.⁷⁷ 21 Temmuz 2006'da, İsrail kamuoyunun %90'ı Hizbullah'a yönelik mücadelenin devam etmesi gerektiğini vurgularken, %8'i müzakerelerin başlaması gerektiğini ifade etmekteydi.⁷⁸ 31 Temmuz'da ise kamuoyunun %79'u operasyonların devamından yana tavır alırken, %16,5'i uluslararası düzeyde müzakerelerin başlaması gerekliliğini vurgulamaktaydı. Ayrıca Yisrael Beiteinu, Torah Judaism ve Meretz partisi seçmeninin bir bölümü hükümetin açık bir hedefinin olmamasını eleştirmekteydi. Araştırmalar incelendiğinde İsrail kamuoyunun çatışmalar devam ederken sürecin sonunda İsrail'in yeni bir zafer kazanacağından emin olduğunu göstermektedir. Ancak ateşkesin kabul edilmesinin ardından bu görüşler-

de ciddi hayal kırıklığının ortaya çıktığı anlaşılmaktadır. Ayrıca yukarıdaki tabloda görüldüğü gibi sekiz ay gibi kısa bir süre içerisinde, saldırıları haklı bulanların oranlarında bu denli bir dalgalanma yaşanması, hiç şüphesiz İsrail kamuoyunun duruşunda yapısal gücün ne kadar mühim bir unsur olduğunu göstermektedir.

Tablo 5.2: Sizce savaşı kim kazandı? (%)

	İsrail	Hizbullah	Hiçbiri	Diğer	
Maariv 04.08.06 ⁷⁹	54.8	3.5	37.7	4	
Dahaf 15.08.06 ⁸⁰	30	30	36	4	
Maariv 15.08.06 ⁸¹	18	15	66	--	
INSS, Mart 2007 ⁸²	24	24	51	--	
NSPOP Mart 2007 ⁸³	23	26	51	--	
Maariv ⁸⁴ 16.8.06	Genel	28	24	36	12
	Kadima Seçmeni	35	14	43	8
	Likud Seçmeni	27	32	35	6
	İşçi Partisi Seçmeni	39	12	39	10
	Yisrael Beiteinu Seçmeni	31	25	35	9
	Genel	13	37	39	11
Maariv ⁸⁵ 05.7.07	Kadima Seçmeni	35	14	35	16
	Likud Seçmeni	8	41	34	17
	İşçi Partisi Seçmeni	19	31	44	6
	Yisrael Beiteinu Seçmeni	3	39	40	18

Kaynak: www.imra.org.il, www.ynetnews.com, www.jewishvirtuallibrary.org sitelerinden derlenmiştir (12.9.2007). Detaylı bilgi için dipnotlara bkz.

İsrail kamuoyunun, sürecin sonunda İsrail'in yeni bir zaferle ayrılacağı konusunda büyük bir inanca sahip olduğu görülmektedir. Ateşkesin sonrasında ise genel olarak aslında bu krizin bir galibinin bulunmadığı yönünde kanaatler hâkimdi. Yukarıdaki tabloda da görüldüğü gibi, İsrail'in pozisyonunu za-

fer olarak nitelendirilmesine yönelik kamuoyunun zayıf olan inancı, yaklaşık bir yıl sonra daha da zayıflamış olarak karşımıza çıkmaktadır. İktidar partisi seçmenlerinin tutumlarında genel olarak değişiklik olmazken, muhalefet partisi seçmeninde zafere olan inanç çok düşük oranlarda destek bulmaktaydı.

5.3 İsrail Kamuoyunun Performans Değerlendirmesi

İsrail kamuoyunun ateşkes sonrası yaşadığı şokun bir başka göstergesi de sorumluluk konumundaki liderler hakkındaki kanaatleridir. Bunda en büyük sorumluluk sahibi konumunda olan Başbakan Olmert'in, kamuoyu nezdinde oldukça kötü bir izlenime sahip olduğu ve prestij kaybına uğradığı görülmektedir. 21 Temmuz 2006 itibariyle İsrail kamuoyunun %78'i Olmert'in performansından memnun olduklarını belirtirken, %20'si zıt görüşler bildirmekteydi.⁸⁶ Ateşkesin kabul edilmesinden hemen sonra, 15 Ağustos 2006 tarihinde, kamuoyunun %47'si Olmert'in ve %14'ü hükümetin performansını iyi olarak değerlendirirken, %51'i Olmert'in ve %84'ü de hükümetin performansını kötü olarak nitelendirmekteydi.⁸⁷ Kriz sürecinde İsrail Devleti'nin eski başarılarına nazaran nispeten zayıflığı ve kamuoyunun bu zafiyete gösterdiği aşırı tepki sonucu Ocak 2007'de kamuoyunun %77'sinin Olmert'ten duyduğu memnuniyetsizlik anketlerde belirmektedir.⁸⁸ Krizin birinci yıldönümünü doldurmasına az bir süre kala yapılan bir başka anket ise, kamuoyunun sadece %15'inin Olmert'in performansından memnun olduğunu belirtirken, %74 aksi yönde görüş bildirmekteydi.⁸⁹ Hizbullah roketlerinin İsrail şehirlerinde kaosa neden olması, halkın sığınaklarda yaşamaya başlaması ve evlerini terk ederek güney bölgelerine gitmek zorunda kalmaları kamuoyunda çok büyük eleştirilere sebep oldu.⁹⁰ Yaşanan süreçten başarısızlıkla çıktığını düşünen İsrail kamuoyunun hedefindeki diğer isimler ise Savunma Bakanı Amir Peretz ve Genelkurmay Başkanı Dan Halutz idi. Halutz'un performansına yönelik eleştirilerin yanında kriz başlamadan hemen önce borsadaki hisse senetlerini satması, kamuoyunun tepkisine neden olan bir başka sebep idi.

Tablo 5.3: Ordunun performansını nasıl buluyorsunuz? (%)

	Yediot Ahronot ⁹¹ 18.07.06	Dahaf ⁹² 28.07.06		Peace Index ⁹³ 31.07-01.08	Maariv ⁹⁴ 16.08.06
		Genel	Yahudiler içinde		
İyi	87	80	90	87	81
Kötü	9	17	8	9	18

Kaynak : www.imra.org.il, www.ynetnews.com, www.tau.ac.il sitelerinden derlenmiştir (12.9.2007) Detaylı bilgi için dipnotlara bkz.

15 Ağustos itibariyle kamuoyunun %47'si Halutz'un performansını beğenirken, %49'u olumsuz görüş bildirmekteydi.⁹⁵ 25 Ağustos'ta ise, Halutz'un kriz sürecinde gösterdiği performansı beğenenlerin oranı %35, beğenmeyenlerin oranı ise %63 olarak belirmektedir.⁹⁶ Buna mukabil İsrail kamuoyunun her ne şekilde olursa olsun kurum olarak orduya olan güveninin krizde gösterilen başarısızlıklara rağmen değişmediği gözlemlenmektedir. Performansı açısından oldukça eleştirilen ve hatta en olumsuz görüşlerin üzerinde toplandığı bir başka isim de Savunma Bakanı Amir Peretz idi. Peretz'in askerî tecrübelerden yoksun olduğu kamuoyunun genel kanaatleri arasındaydı. Kriz sürecinde ve sonrasında gösterdiği performans ise kamuoyu nezdinde hiçbir teveccüh görmemektedir.

Tablo 5.4: Savunma Bakanının performansını nasıl buluyorsunuz? (%)

	Yediot ⁹⁷ Ahronot 18.07.06	Maariv ⁹⁸ 21.07.06	Dahaf ⁹⁹ 28.07.06	Haaretz ¹⁰⁰ 10.08.06	Dahaf ¹⁰¹ 15.08.06	Maariv ¹⁰² 16.08.06	Dahaf ¹⁰³ 25.08.06	Haaretz ¹⁰⁴ 03.11.06
İyi	72	61	64	37	36	28	20	14

Kaynak : www.imra.org.il, www.ynetnews.com, www.jewishvirtuallibrary.org sitelerinden derlenmiştir (12.9.2007). Detaylı bilgi için dipnotlara bkz.

İsrail kamuoyunun hiç beklenmedik bir biçimde güvenlik problemi ile karşı karşıya kalması ve devletin bu sorunu çözümedeki başarısızlığı ciddi bir psikolojik bunalımın yaşanmasına sebep oldu. Yaşanan tüm bu olumsuzluklarla ilgili devlet soruşturması yapılması önerisi ise İsrail kamuoyu tarafından desteklenmekteydi.

Tablo 5.5: Devlet soruşturmasını destekliyor musunuz? (%)

	Dahaf ¹⁰⁵ 15.08.06	Maariv ¹⁰⁶ 16.08.06	Maagar ¹⁰⁷ 17.08.06	Maagar ¹⁰⁸ 30.08.06
Evet	60	67	67	64
Hayır	28	28	25	18

Kaynak: www.imra.org.il, www.ynetnews.com sitelerinden derlenmiştir (12.9.2007). Detaylı bilgi için dipnotlara bkz.

Bu süreçten kamuoyu nezdinde itibar kazanan nadir isimlerden birisi Rus milyarder Arkady Gyadamak'tır. Hizbullah füzelerinden mağdur olanlara yaptığı cömert yardımlar sayesinde kamuoyunda oldukça saygın bir konuma yükseldi. Bu popülaritesini siyasî platforma taşımayı tasarlayan Gyadamak toplumun değişik kesimlerinden destek sağlamayı başarabilmiş görünmektedir. Zira Sovyetlerden göç etmiş olan Yahudilerin %30'u, Yisrael Beiteinu seçmeninin %40'ı, Kadima seçmeninin %19'u, Likud seçmeninin %8'i ve Shas seçmeninin %13'ü Arkady Gyadamak'ın yeni kuracağı partiye oy verebileceğini ifade ediyorlardı. Böylelikle Gyadamak'ın Knesset'te 14 sandalyeye ulaşabileceği öngörülmekteydi.¹⁰⁹ İsrail'in, arzuladığı hedefleri tamamen gerçekleştiremediğine kanaat getiren kamuoyunun, hemen hemen her kesiminden tepkiler çığ gibi büyümekteydi. Emekli generaller sadece hava saldırısına dayalı bir saldırının yeterli olmayacağı ve Peretz'in yeterli dikkati göstermeden karar vermesinin yanlış olduğu görüşündeydiler ve izlenen yolu yoğun bir biçimde eleştirdiler.¹¹⁰ Rabbi Eliyahu ve Drori gibi muhalif isimler, "İsrail'in, savaş Lübnanlı sivilleri çok fazla

düşünmesi yüzünden kaybettiğini"¹¹¹ iddia etmekte ve bundan da hükümeti sorumlu tutmaktaydılar. Dolayısıyla bu koşulların oluşmasına neden olan sorumluların istifa etmesi kamuoyunun kahir ekseriyetinin görüşü olarak karşımıza çıkmaktadır.

Tablo 5.6: Sizce Olmert, Peretz ve Halutz istifa etmeli mi? (%)

	Başbakan Ehud Olmert		Savunma Bakanı Amir Peretz		Genelkurmay Başkanı Dan Halutz	
	Evet	Hayır	Evet	Hayır	Evet	Hayır
Dahaf 15.08.06 ¹¹²	41	56	57	41	42	54
Dahaf 25.08.06 ¹¹³	63	29	74	20	54	38
Dahaf 22.09.06 ¹¹⁴	54	39	72	24	55	36
Geocartographia 14.11.06 ¹¹⁵	53	33	59	26	62	21
Maariv 24.11.06 ¹¹⁶	51	42	78	17	-	-
Geocartographia 17.01.07 ¹¹⁷	50.2	42.9	70.9	26	-	-
Dahaf 26.01.07 ¹¹⁸	74	24	84	16	-	-
Maagar 30.04.07 ¹¹⁹	69	15	74	12	-	-
Haaretz 02.05.07 ¹²⁰	68	23	85	9	-	-

Kaynak: www.imra.org.il, www.ynetnews.com, www.haaretz.com sitelerinden derlenmiştir (10.9.2007). Detaylı bilgi için dipnotlara bkz.

Bu tepkilerin ardından daha sonraki süreçte önce Halutz sonra Peretz görevlerini bırakmak zorunda kaldı. Winograd Komisyonu ön raporunun açıklanmasından sonra ise Olmert üzerinde başta Dışişleri

bakanı Livni olmak üzere yoğun bir istifa talebi bulunmaktaydı. Ayrıca krizin sonuçlarından kim sorumlu tutulmalı sorusuna İsrail kamuoyunun %37'si, 2000 başından bu süreye kadar olan liderleri (Barak/Sharon/Mofaz/Yaalon) sorumlu tutarken, %53'ü krizi yöneten liderleri (Olmert/Peretz/Halutz) ve %7'si her iki kesimi birden sorumlu tutmaktaydı.¹²¹ Krizdeki başarısızlıkların sorumlusu olarak kamuoyunun %33'ü Olmert'i, %15'i Halutz'u, %14'ü Peretz'i ve %29'u her üçünü birden işaret etmekteydi.¹²²

5.4 Krizin İsrail Siyasî Hayatında Yarattığı Etki

Likud lideri Netanyahu ise hükümete karşı oldukça öfkeliydi. Netanyahu: "Hiçbir hükümet yaptığımız savaşlara arkasında daha büyük bir destekle girmedim. Ben ve muhalefetteki arkadaşlarım savaş sırasında ve hemen ertesinde hükümete geniş destek verdik. Uluslararası toplumdan, daha da önemlisi alışılmadık şekilde Arap dünyasından destek görüyorduk. Bir hükümet nadiren bir savaşa bu kadar yüklü bir kredi ile girip bu kadar bariz bir açık vererek çıkmıştır."¹²³ Krizin ve sonuçlarının İsrail kamuoyu için ne anlama geldiğini Efrahim Syne çarpıcı bir biçimde özetlemektedir. Syne: "Burada yıkıma uğrayan morallerimiz oldu. Moralimiz açısından çarpıcı bir zafer elde edemememiz, bir sonraki savaşı kazanıp kazanamayacağımız konusunda şüphelerin oluşmasına yol açtı. Sorun da bu, biz kendimizi hızlı ve ezici zaferlerle şımartmışız. Burada ise hal başkaydı. Tüm hedeflerimize ulaşamadık. Bu da hayal kırıklığı yarattı. Bizim için İsrail Silahlı Kuvvetleri sizin her Pazar izlediğiniz ve her maçını kazanan bir futbol takımı gibi. Bu kez galibiyet olmayınca insanlar da dış kırıklığına uğradı."¹²⁴ Lübnan Krizinin en çok hasar yarattığı kesim ise İsrail solu ve liderleri Amir Peretz idi. Geleneksel olarak barışçıl politikalar izleyen İşçi Partisinin, krizde kendi vizyonuyla yakışmayacak bir biçimde sertlik yanlısı hareket eden liderleri ve aynı zamanda Savunma Bakanı

olan Amir Peretz'in tutumlarından çok rahatsızlık duymaktaydılar.¹²⁵ Genel olarak kamuoyu yoklamalarına bakıldığında, İsrail kamuoyunun bu kriz sürecinde başarısızlıklarıyla öne çıkan liderlerden ötürü partilerine olan desteklerini ciddi bir biçimde azalttığı gözlemlenmektedir.

Tablo 5.7: İsrail siyasî partileri hakkında kamuoyu yoklamaları. (Sandalye sayısı)

	Kadima	İşçi Partisi	Likud	Şas	Yisrael Britanu	Ulusal Birlik NRP	Gil	Meretz	Yehudit Hatrah	Arap Partileri	Gaydamak
2006 Seçim Sonuçları	29	19	12	12	11	9	7	5	6	10	-
Maariv 16.08.06 ¹²¹	29	15	20	10	12	9	5	5	5	10	-
Dahaf 25.08.06 ¹²¹	19	3	23	11	19	8	3	6	6	11	-
Maagar 25.08.06 ¹²¹	23	12	20	13	15	12	4	5	6	10	-
Dahaf 22.09.06 ¹²¹	16	16	27	11	18	7	3	6	6	11	-
Dahaf 13.10.06 ¹²¹	16	16	24	11	22	5	4	4	5	11	-
Haaretz 03.11.06 ¹²¹	17	14	28	11	15	9	2	6	7	11	-
Maariv 10.11.06 ¹²¹	16	15	29	10	14	9	5	6	5	11	---
Yediot Ahronot 22.11.06 ¹²¹	15	15	20	11	10	9	3	8	6	10	13
Maariv 24.11.06 ¹²¹	18	12	29	10	14	9	6	7	5	10	-
Haaretz 12.01.07 ¹²¹	12	18	29	10	14	9	4	6	7	11	-
Maagar 12.02.07 ¹²¹	11	14	27	10	8	10	5	5	6	10	14
Maagar 27.03.07 ¹²¹	15	16	32	12	10	10	4	5	6	10	-
Maagar 04.05.07 ¹²¹	16	15	33	9	12	9	3	6	6	10	-
Dahaf 15.06.07 ¹²¹	9	25	27	11	9	8	3	6	6	10	-
Haaretz 08.07.07 ¹²¹	11	25	31	9	10	7	3	8	6	10	-
Shvakim Panorama ¹²¹ 26.07.07	7	25	32	10	10	7	3	5	7	10	4

Kaynak: www.imra.org.il, www.ynetnews.com, www.haaretz.com sitelerinden derlenmiştir (09.07.2007 ve 10.9.2007). Detaylı bilgi için dipnotlara bkz.

Bu süreçten en çok zararı gören partiler ise Kadima ve İşçi Partisi olarak belirmektedir. Ancak Peretz'in istifası sonrası İşçi partisinde toparlanma gözükürken, Kadima'nın düşüşü devam etmektedir. Süreçten en kârlı çıkan partiler ise sağ blok ve tabii ki Likud Partisi olarak gözlemlenmektedir. Lübnan Krizinin İsrail kamuoyunda nasıl algılandığını yukarıdaki tablo çok iyi bir biçimde resmetmektedir. Hizbullah'a karşı verilen mücadelede iktidar partisi

Kadima'nın ve onun lideri Olmert'in sergilediği performansı kamuoyunun beğenmediğini açıkça ortaya koymaktadır.

6. Sonuç

Günümüzde sahip olduğu etki potansiyeli ve iktidarları sınırlayıcı fonksiyonu ile kamuoyu, ülkelerin siyasî mekanizmaları içinde mühim bir yer iştiğal etmektedir. Özellikle Soğuk Savaş sonrası dönem merkeze alındığında kendine özgü ve elit bir yapısı olan dış politikada kamuoyunun etkili olup olamayacağı konusunda yapılan tartışmalar göstermiştir ki, kamuoyu kendisini tetikleyici unsurlar ile birlikte karar alma mekanizmalarını etkileyebilme gücüne sahiptir. İsrail kamuoyunu oluşturan unsurlara bakıldığında birbirinden çok farklı yapılar ortaya çıkmaktadır. Hem etnik farklılıkların yarattığı gerilimler hem de dinî hassasiyetlere gösterilen saygı derecesinde yaşanan uyuşmazlıklar kamuoyunun dış politikaya olan yaklaşımlarında da kendisini hissettirmektedir. İsrail'de kamuoyu ve dış politika ilişkisine bakıldığında yukarıda belirttiğimiz kavramsal çerçeveye uygun veya zıt taraflar mevcuttur. İsrail'de seçim barajı %2 olduğu için birçok parti meclise girme imkânı bulmaktadır. Ancak bu durum nispi temsilin sebep olduğu çok partili koalisyonlara zemin oluşturmakta ve kamuoyunun hükümetler üzerinde etki edebilme şansını yükseltmektedir. Yine demokratik rejimlerde kamuoyunun daha barış yanlısı ve iktidarların savaşa meyilli olmaları durumunda onları frenleyecek bir işlevinin olması özelliği İsrail örneğinde incelendiğinde, bunun tam tersi bir durumla karşılaşmaktayız. İsrail kamuoyu doğrudan savaş yanlısı bir tavır sergilemese de girilen savaşlarda kazanılan başarılarla kutsallık atfetmekte ve herhangi bir başarısızlık sonrasında ise hükümetlere yönelik ağır eleştiriler yöneltmektedir. Ayrıca demokratik sistemlerde savaşa giren liderler genelde iktidar kaybına uğrarken, İsrail örneğinde sa-

vaştta başarısız olan liderler iktidar kaybına uğramaktadırlar ki, Golda Meir bunun en açık örneğidir. Ancak bunun tersi durumlarla da karşılaşılması mümkündür. Lübnan Krizi sonrasında görüldüğü gibi, İsrail kamuoyunun baskısıyla Savunma Bakanı ve Genelkurmay Başkanı istifa ederken Başbakan Olmert'in istifa etmemesi kamuoyu etkisinin sınırlarını göstermesi bakımından önemlidir. Yukarıda verilmeye çalışılan olaylarda ve Lübnan Krizinde de görüldüğü gibi İsrail kamuoyunun dış politika üzerinde son derece etkili olduğu gözlemlenmektedir. Burada değinilmesi gereken hususların başında İsrail kamuoyunu oluşturan unsurların devletin kuruluşundan önce sosyal, siyasal ve askerî yapıları oluşturduğu, ancak İsrail Devleti'nin kuruluşunun hemen akabinde devletleşme sürecine girildiği için bizzat devlet tarafından sindirilmiş olmalarıdır. İsrail kamuoyunun tekrar aktif hale gelmesinde ve sivil inisiyatiflerin ve kurumların örgütlenmesinde 1973 Yom Kippur Savaşı ve sonuçları önemli bir dönüm noktasıdır. İsrail kamuoyu ve dış politikasında bir diğer önemli husus ise güç kullanımı meselesidir. Lübnan Krizinde de görüldüğü gibi İsrail kamuoyu Yahudi varlığının ve İsrail Devleti'nin geleceği için girişilecek her türlü askerî operasyonu istisnasız meşru görmekte ve desteklemektedir. Ancak bu saldırıların gerçekten gerekli olup olmadığı ancak alınan başarısız sonuçlar sonrasında sorgulanmaktadır, ki 1982 ve 2006 Lübnan örnekleri bunun en güzel timsalidir. Lübnan Krizi, İsrail kamuoyunun dış politikada etkinliğinin ölçülmesi bakımından iyi bir örnek oluşturmaktadır. Krizin başında ve sonrasında kamuoyunun operasyonun meşruluğuna, hükümete ve karar alıcılara, orduya ve performansına yönelik tutumları genel olarak İsrail kamuoyunun dış politikaya yönelik takdirlerinin ipuçlarını vermektedir. Lübnan Krizi bir kez daha göstermiştir ki İsrail kamuoyu güvenlik problemiyle yaşamak istemekte ve böyle bir endişeye mahal vermeyecek şekilde İsrail Devleti'nin var olan tehditleri önceden

ortadan kaldırmasına büyük destek vermektedir. Sonuç olarak yapılan tüm analizler irdelendiğinde görülmektedir ki İsrail kamuoyu dış politikada son derece etkilidir. İsrail dış politikasındaki karar alıcılar için İsrail kamuoyu asla göz ardı edilemeyecek olan bir unsurdur. Bu bağlamda İsrail Devleti hem uluslararası, hem de ikili müzakerelerde mutlaka kamuoyunun kabullenebileceği adımlar atmayı tercih etmektedir.

Dipnotlar

- 1 Çağın Ergin, "Kamuoyu ve Baskı Grupları", Mümtaz'er Türköne (ed.), *Siyaset*, 5. bsk., Lotus Yayınevi, Ankara 2006, s. 320.
- 2 Arsev Bektaş, *Kamuoyu, İletişim ve Demokrasi*, 2. bsk., Bağlam Yayınları, İstanbul 2000, s. 9.
- 3 Bektaş, *a.g.e.*, s. 48-50.
- 4 Ergin, *a.g.e.*, s. 317.
- 5 W. Philips Davison, "Public Opinion", David L. Sills (ed.), *International Encyclopedia at the Social Sciences*, Vol. XIII, The Macmillian Company & The Free Press, 1968 USA, s. 192.
- 6 Nermin Abadan, *Halk Efkari Mefhumu ve Tesir Sahaları*, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, No: 50-32, Ankara 1956, s. 8.
- 7 Aktaran, William Anthony Hay, "What Is Democracy? Liberal Institutions and Stability in Changing Societies", *Orbis*, L/1 (Winter 2005), s. 143-144. Dönem itibarıyla Türkleri de orta sınıf insanlar olarak tabir eden Mackinnon, İngiltere'yi Osmanlı ile mukayese etmekte ve Osmanlı'da kamuoyunun etkisini göstermeye başladığında despotizmin yıkılacağı öngörüsünde bulunmaktaydı.
- 8 Bektaş, *a.g.e.*, s. 31.
- 9 Floyd H.Allport, "Toward a Science of Public Opinion", *Public Opinion Quarterly*, 1, (1937), s. 13, aktaran, Duygu Sezer, *Kamuoyu ve Dış Politika*, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, Ankara 1972, s. 9-10.
- 10 Steve Chan, William Safran, "Public Opinion as a Constraint against War: Democracies' Responses to Operation Iraqi Freedom", *Foreign Policy Analysis*, 2 (2006), s. 138.
- 11 Steve Chan, William Safran, *a.g.m.*, s. 139.
- 12 Bektaş, *a.g.e.*, s. 189.
- 13 Sara Binzer Hobolt, Robert Klemmensen, "Responsive Government? Public Opinion and Government Policy Preferences in Britain and Denmark", *Political Studies*, 53 (2005), s. 384-385.
- 14 Ben D. Mor, "Public Diplomacy in Grand Strategy", *Foreign Policy Analysis*, 2 (2006), s. 160-161.
- 15 Graham Evans, Jeffrey Newnham, *Uluslararası İlişkiler Sözlüğü*, Gökkuşbu Yayınları, İstanbul 2007, s. 337.
- 16 Ole R. Holsti, "Public Opinion and Foreign Policy: Challenges to the Almond-Lippmann Consensus Mershon Series: Research Programs and Debates", *International Studies Quarterly*, XXXVI/4 (Dec. 1992), s. 442-445.
- 17 Holsti, *a.g.m.*, s. 440.
- 18 Thomas Knetch, M. Stephen Weatherford, "Public Opinion and Foreign Policy: The Stages of Presidential Decision Making", *International Studies Quarterly*, 50 (2006), s.707.
- 19 Thomas Mowle, "Worldviews in Foreign Policy: Realism, Liberalism, and External Conflict", *Political Psychology*, XXIV/3 (2003), s. 561.
- 20 Jan Stuchlik, "Public Opinion and Foreign Policy Discourse in the United Kingdom and France during the Iraq Crises (September 2002-March 2003)", *Perspectives*, 23 (2005), s. 8.
- 21 Douglas C. Foyle, "Public Opinion and Foreign Policy: Elite Beliefs as a Mediating Variable", *International Studies Quarterly*, XLI/1 (March 1997), s. 144.
- 22 Foyle, *a.g.m.*, s. 145.
- 23 Foyle, *a.g.m.*, s. 150-154.
- 24 Holsti, *a.g.m.*, s. 446-455.
- 25 Thomas Knetch, M. Stephen Weatherford, *a.g.m.*, s. 707.
- 26 Philip J. Powlick, Andrew Z. Katz, "Defining the American Public Opinion/Foreign Policy Nexus", *Mershon International Studies Review*, XLII/1 (May 1998), s. 45.
- 27 Thomas Risse-Kappen, "Public Opinion, Domestic Structure, and Foreign Policy in Liberal Democracies", *World Politics*, XLIII/4 (July 1991), s. 484.
- 28 Pierangelo Isernia, Zoltan Juhasz, Hans Rattinger, "Foreign Policy and the Rational Public in Comparative Perspective", *The Journal of Conflict Resolution*, XLVI/2 (April 2002), s. 204.
- 29 Peter F. Trumbore, "Public Opinion as a Domestic Constraint in International Negotiations: Two-Level Games in the Anglo-Irish Peace Process", *International Studies Quarterly*, 42 (1998), s.549-550.
- 30 Paul R.Brewer vd., "International Trust and Public Opinion About World Affairs", *American Journal of Political Science*, XLVIII/1 (January 2004), s. 93-95.
- 31 Barbara Farnham, "Impact of the Political Context on Foreign Policy Decision-Making", *Political Psychology*, XXV/3 (2004), s. 445.

- 32 Matthew A. Baum, "How Public Opinion Constrains the Use of Force: The Case of Operation Restore Hope", *Presidential Studies Quarterly*, XXXIV/2 (June 2004), s. 188.
- 33 Baum, a.g.m., s.188-192.
- 34 Steve Chan, William Safran, a.g.m., s. 140.
- 35 http://www.jewishvirtuallibrary.org/jsource/Society_&_Culture/newpop.html (05.09.2007)
- 36 <http://www.jewishvirtuallibrary.org/jsource/Judaism/jewpop.html> (05.09.2007)
- 37 Guy Ben-Porat, Shlomo Mizrahi, "Political Culture, Alternative Politics and Foreign Policy: The Case of Israel", *Policy Sciences*, 38 (2005), s.182-184.
- 38 İbrahim Mazlum, "İsrail Siyasal Yaşamının Temel Dinamikleri", Fulya Atacan (ed.), *Değişen Toplumlar Değişmeyen Siyaset: Ortadoğu*, Bağlam Yayınları, İstanbul 2004, s. 90, 102.
- 39 Norman Bentwich, "Judaism in Israel", A.J. Arberry (ed.), *Religion in the Middle East*, Vol. I, Cambridge University Press, 1969, s. 69.
- 40 Clieve Jones, Emma C. Murphy, *Israel, Challenges to Identity, Democracy and the State*, Routledge, London 2002, s. 36-37.
- 41 Israel Shahak, Norton Mezvinsky, *İsrail'de Yahudi Fundamentalizmi*, çev. Mehmet Emin Dağ, Ankara Yayınları, İstanbul 2002, s. 92.
- 42 Sammy Smooha, "The Model of Ethnic Democracy: Israel as a Jewish and Democratic State", *Nation and Nationalism*, VIII/4 (2002), s. 475-503.
- 43 Oren Yiftachel, "Ethnocracy and its Discontent: Minorities, Protest, and the Israeli Polity", *Critical Inquiry*, XXVI/4 (Summer 2000), s. 730.
- 44 James Petras, "Yahudi Lobisi ve İsrail'in Var Olma Miti", (çev.) Hüseyin Ali Uğur, *Anlayış*, sy. 41 (Ekim 2006), s. 68.
- 45 Mazlum, a.g.e., s. 97.
- 46 Zvi Bekerman, Marc Silverman, "Israeli Traditionalists and Liberals: A Social-Constructivist Perspective", *Israel Studies*, IV/2 (Winter 1999), s. 93-95.
- 47 Israel Shahak, Norton Mezvinsky, a.g.e., s. 41.
- 48 Detaylı bilgi için bkz., Mehmet Yılmaz, *Mafdal-Radikal Sağın İsrail Dış Politikasına Etkisi*, Zaman Kitap, İstanbul 2003.
- 49 Michal Shamir, Asher Arian, "Competing Values and Policy Choices: Israeli Public Opinion on Foreign and Security Affairs", *British Journal of Political Science*, XXIV/2 (April 1994), s. 255.
- 50 Michal Shamir, Asher Arian, a.g.m., s. 258.
- 51 Abdülhamit Bilici'nin Şimon Peres ile yaptığı röportaj için bkz, <http://www.zaman.com.tr/webapp-tr/haber.do?haber-no=583161> (02.09.2007)
- 52 Avraham Sela, "Civil Society, the Military, and National Security: The Case of Israel's Security Zone in South Lebanon", *Israel Studies*, XII/1 (Spring 2007), s. 54-55.
- 53 Yoram Peri, "The Political-Military Complex: The IDF's Influence Over Policy Towards the Palestinians Since 1987", *Israel Affairs*, XI/2 (April 2005), s. 330.
- 54 Smooha, a.g.m., s. 486-487.
- 55 Alan Dowty, "Israeli Foreign Policy and The Jewish Question", *Middle East Review of International Affairs (MERIA)*, III/1 (March 1999), s. 8-9.
- 56 Clieve Jones, Emma C. Murphy, a.g.e., s. 107.
- 57 Asher Arian, "Israeli Public Opinion on National Security 2001", Jaffee Center for Strategic Studies, *Memorandum* no. 60 (August 2001), s. 24.
- 58 Asher Arian, Michal Shamir, Raphael Ventura, "Public Opinion and Political Change: Israel and the Intifada", *Comparative Politics*, XXIV/3 (April 1992), s. 320.
- 59 Tamar Hermann, Ephraim Yuchtman-Yaar, "Divided Yet United: Israeli-Jewish Attitudes toward the Oslo Process", *Journal of Peace Research*, XXXIX/5 (September 2002), s. 598.
- 60 Smooha, a.g.m., s. 484.
- 61 Z. Tuba Kor, "Gazze de İşgal Sona Eerken", *Anlayış*, sy. 28 (Eylül 2005), s. 63.
- 62 http://www.bbc.co.uk/turkish/news/story/2006/07/060712_hizbullah-update.shtml (23.08.2007)
- 63 http://www.knesset.gov.il/docs/eng/olmertspeech2006_eng.htm (25.08.2007)
- 64 BBC'nin hazırladığı "Lübnan'da Sıcak Yaz" belgeselinden aktarılmıştır. Bkz, http://www.bbc.co.uk/turkish/in-depth/story/2007/08/070806_summerwar_lebanon.shtml (23.08.2007)
- 65 Petras, a.g.m., s.68.
- 66 http://www.bbc.co.uk/turkish/news/story/2006/08/060814_lebanon_israel.shtml (01.09.2007)
- 67 Paul Salem, "The Future of Lebanon", *Foreign Affairs*, LXXXV/6 (Nov/Dec 2006), s. 18.
- 68 <http://www.ntvmsnbc.com/news/387098.asp>(04.09.2007)
- 69 <http://www.ntvmsnbc.com/news/397195.asp>(04.09.2007)
- 70 http://www.mfa.gov.il/MFA/MFA-Archive/2000_2009/2008/Winograd%20Committee%20submits%20final%20report%2030-Jan-2008 (15.03.2008)
- 71 http://www.spirit.tau.ac.il/xeddexcms008/download.asp?did=peaceindex2006_7_3(12.9.2007)
- 72 <http://www.ynetnews.com/articles/0,7340,L-3277594,00.html>
- 73 <http://www.imra.org.il/story.php3?id=30218>
- 74 http://www.spirit.tau.ac.il/xeddexcms008/download.asp?did=peaceindex2006_7_3
- 75 <http://www.ynetnews.com/articles/0,7340,L-3289506,00.html>
- 76 <http://www.ynetnews.com/articles/0,7340,L-3347970,00.html>

- 77 http://www.spirit.tau.ac.il/xeddexcms008/download-asp?did=peaceindex2006_7_3
- 78 <http://www.imra.org.il/story.php3?id=30218>
- 79 <http://www.imra.org.il/story.php3?id=30466>
- 80 <http://www.ynetnews.com/articles/0,7340,L-3291898,00.html>
- 81 <http://www.imra.org.il/story.php3?id=30637>
- 82 <http://www.jewishvirtuallibrary.org/jsource/Politics/ispopal.html>
- 83 <http://www.jewishvirtuallibrary.org/jsource/Politics/golanpo.html>
- 84 <http://www.imra.org.il/story.php3?id=35129>
- 85 <http://www.imra.org.il/story.php3?id=35129>
- 86 <http://www.imra.org.il/story.php3?id=30218>
- 87 <http://www.ynetnews.com/articles/0,7340,L-3291898,00.html>
- 88 <http://www.ynetnews.com/articles/0,7340,L-3347970,00.html>
- 89 <http://www.haaretz.com/hasen/spages/879404.html>
- 90 Hayim Behar, "İsrail Solunun Krizi", Birikim, (Aralık 2006), s. 41.
- 91 <http://www.ynetnews.com/articles/0,7340,L-3277594,00.html>
- 92 <http://www.imra.org.il/story.php3?id=30351>
- 93 http://www.spirit.tau.ac.il/xeddexcms008/download.asp?did=peaceindex2006_7_3
- 94 <http://www.imra.org.il/story.php3?id=30637>
- 95 <http://www.ynetnews.com/articles/0,7340,L-3291898,00.html>
- 96 <http://www.ynetnews.com/articles/0,7340,L-3295576,00.html>
- 97 <http://www.ynetnews.com/articles/0,7340,L-3277594,00.html>
- 98 <http://www.imra.org.il/story.php3?id=30218>
- 99 <http://www.imra.org.il/story.php3?id=30351>
- 100 <http://www.imra.org.il/story.php3?id=30578>
- 101 <http://www.ynetnews.com/articles/0,7340,L-3291898,00.html>
- 102 <http://www.imra.org.il/story.php3?id=30637>
- 103 <http://www.ynetnews.com/articles/0,7340,L-3295576,00.html>
- 104 <http://www.imra.org.il/story.php3?id=31412>
- 105 <http://www.ynetnews.com/articles/0,7340,L-3291898,00.html>
- 106 <http://www.imra.org.il/story.php3?id=30637>
- 107 <http://www.imra.org.il/story.php3?id=30651>
- 108 <http://www.imra.org.il/story.php3?id=30797>
- 109 <http://www.imra.org.il/story.php3?id=33172>
- 110 Behar, a.g.m., s. 41.
- 111 Petras, a.g.m., s. 69.
- 112 <http://www.ynetnews.com/articles/0,7340,L-3291898,00.html>
- 113 <http://www.ynetnews.com/articles/0,7340,L-3295576,00.html>
- 114 <http://www.imra.org.il/story.php3?id=31033>
- 115 <http://www.imra.org.il/story.php3?id=31585>
- 116 <http://www.imra.org.il/story.php3?id=31720>
- 117 <http://www.imra.org.il/story.php3?id=32524>
- 118 <http://www.imra.org.il/story.php3?id=32667>
- 119 <http://www.imra.org.il/story.php3?id=34085>
- 120 <http://www.haaretz.com/hasen/spages/854675.html>
- 121 <http://www.imra.org.il/story.php3?id=31033>
- 122 <http://www.imra.org.il/story.php3?id=32667>
- 123 BBC'nin hazırladığı " Lübnan'da Sıcak Yaz " belgeselinden aktarılmıştır. Bkz, http://www.bbc.co.uk/turkish/indepth/story/2007/08/070806_summerwar_lebanon.shtml
- 124 BBC'nin hazırladığı " Lübnan'da Sıcak Yaz " belgeselinden aktarılmıştır. Bkz, http://www.bbc.co.uk/turkish/indepth/story/2007/08/070806_summerwar_lebanon.shtml
- 125 Behar, a.g.m., s. 39.
- 126 <http://www.imra.org.il/story.php3?id=30637>
- 127 <http://www.ynetnews.com/articles/0,7340,L-3295576,00.html>
- 128 <http://www.imra.org.il/story.php3?id=30738>
- 129 <http://www.imra.org.il/story.php3?id=31033>
- 130 <http://www.imra.org.il/story.php3?id=31230>
- 131 <http://www.imra.org.il/story.php3?id=31412>
- 132 <http://www.imra.org.il/story.php3?id=31524>
- 133 www.ynetnews.com/Ext/Comp/ArticleLayout/CdaArticlePrintPreview/1,2506,L-3331207,00.html
- 134 <http://www.imra.org.il/story.php3?id=31721>
- 135 <http://www.imra.org.il/story.php3?id=32421>
- 136 <http://www.imra.org.il/story.php3?id=33153>
- 137 <http://www.imra.org.il/story.php3?id=33659>
- 138 <http://www.imra.org.il/story.php3?id=34144>
- 139 <http://www.imra.org.il/story.php3?id=34791>
- 140 <http://www.haaretz.com/hasen/spages/879404.html>
- 141 <http://www.imra.org.il/story.php3?id=35424>